

ISSN: 2312-394 Print
2519-2914 Onlain

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ЕКОНОМІЧНА СТРАТЕГІЯ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СФЕРИ ТОРГІВЛІ ТА ПОСЛУГ**

**ECONOMIC STRATEGY AND PROSPECTS OF TRADE
AND SERVICES SECTOR DEVELOPMENT**

**Збірник наукових праць
Collection of research papers**

Видається з 2005 року
Published since 2005

Випускається 2 рази на рік
Published 2 times a year

Випуск 2 (36)
Issue 2 (36)

Харків
ДБТУ
2024

УДК 657.1:642.5.024.3/.5:339

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки збірник включено до Переліку наукових фахових видань України, категорія «Б» (наказ № 1035 від 23.08.2023).

Свідectво про реєстрацію KB № 25438-15378ПР.

Внесено до Реєстру суб'єктів у сфері друкованих медіа R30-02011

Збірник включено до НМБД: Index Copernicus, Google Scholar, Academic Resource Index (Research Bib).

Рекомендовано до видання вченою радою Державного біотехнологічного університету, протокол засідання № 2 від 25.10.24 р.

Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. пр. / [редкол. : В. А. Гросул (відпов. ред.) та ін.]. – Харків : ДБТУ, 2024. – Вип. 2 (36). – 221 с.

Збірник наукових статей присвячений актуальним питанням обліку та фінансів, економіки бізнесу, менеджменту і маркетингу, готельно-ресторанної справи, підприємництва та торгівлі.

Збірник стане корисним джерелом інформації для науковців, викладачів, студентів, а також для практиків, що працюють в економічній сфері. Він сприятиме обміну досвідом, поглибленню теоретичних знань і розвитку нових ідей для підвищення ефективності та конкурентоспроможності підприємств.

УДК 657.1:642.5.024.3/.5:339

©Державний
біотехнологічний
університет, 2024

УДК 330.564:330

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ СТАН ДОМОГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Г.М. Завадських

У статті проаналізовано соціально-економічний стан домогосподарств в умовах війни, в основі аналізу – результати загальнодержавного вибіркового обстеження соціально-економічного стану домогосподарств (ОСЕСД), доповнені даними Державної служби статистики за 2021–2023 роки. Узагальнено результати оцінки домогосподарствами купівельної спроможності своїх доходів. Досліджено динаміку зміни і структуру реальних доходів домогосподарств. Викладено оцінку впливу війни на соціально-економічний стан домогосподарств.

Ключові слова: домогосподарство, купівельна спроможність, структура доходів, заощадження, соціальна допомога, рівень бідності.

SOCIO-ECONOMIC STATE OF HOUSEHOLDS OF UKRAINE UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE

H. Zavadskykh

The article presents the results of an analytical study of the socio-economic status of households in Ukraine in 2023 compared to 2021. The dynamics, trends and structure of real incomes of households were studied. An analysis of households' self-assessment of the purchasing power of income was carried out. Participation of households in state social assistance programs. Compared to 2021, the average monthly real income of households increased by UAH 669. As in 2021, households with children had higher levels of income than households without children – UAH 19,101. against UAH 13,711 This is due to the fact that the second group includes all households consisting exclusively of pensioners. The analysis of the structure of household incomes indicates the following main structural changes in 2023 compared to 2021: a significant increase in the share of using savings and loans – 5.6% in 2023 against 1.3% in 2021, and in households with many children this share reached 16.8%. Despite the hostilities, Ukrainians demonstrate impressive resilience. An important source of household income in Ukraine is social assistance and other received current transfers, which include pensions, scholarships, benefits, subsidies and compensation payments provided in cash State social assistance to low-income families and IDP assistance – the main types of assistance – these two types of assistance have the largest specific weight among all households receiving social support. The results of the survey indicate that although the majority of households are experiencing financial difficulties, their self-assessment of the quality of life turned out to be much higher than expected. The share of households that received state financial support under various programs during the research

period is given. Estimates of the impact of the war on the socio-economic condition of domestic households are presented.

Keywords: *household, purchasing power, income structure, savings, social assistance, poverty level.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Як активні учасники економічних процесів у ринковій економіці важливу роль відіграє домогосподарства. Вони володіють більшою частиною ресурсів і мають значний вплив на організацію суспільного виробництва. Домогосподарство, як економічна одиниця, що включає одну або більше осіб, постачає ресурси в економіку і витрачає зароблені гроші на придбання товарів і послуг для задоволення матеріальних потреб людей.

Економічними характеристиками домогосподарства є володіння економічними ресурсами, такими як праця, фінанси та деякі види земельних ресурсів; можливість самостійно ухвалювати рішення; прагнення до максимально повного задоволення власних потреб.

Одним із ключових аспектів діяльності домогосподарств є створення стійкої фінансової бази, яка забезпечить повноцінний розвиток кожного члена домогосподарства – власників і носіїв людського капіталу. Домогосподарства використовують доходи, отримані від продажу своїх ресурсів, для покупки товарів і послуг, які виробляють підприємства. Зміни в національній економіці, глобальні виклики (військова агресія РФ), політична нестабільність та інші соціально-економічні фактори змушують членів домогосподарств постійно пристосовуватись до нових обставин. Тому науковий інтерес до досліджень, пов'язаних з економічною поведінкою домашніх господарств, завжди буде одним із головних напрямків. Споживча та економічна поведінка цього суб'єкта не тільки свідчить про здатність домогосподарства виконувати свої основні функції, але й відображає стан національної економіки в цілому.

Головним викликом для України сьогодні є масштабна бідність, спричинена війною. Найбільше від неї страждають домогосподарства з дітьми, які зіштовхуються з різким погіршенням життєвих умов. Війна в Україні спричинила одну з найгостріших гуманітарних і економічних криз в Європі за останні десятиліття. Розуміння її впливу на окремі домогосподарства є критично важливим для розробки ефективних заходів підтримки. Крім того, дослідження соціально-економічного стану домогосподарств України в умовах війни є надзвичайно важливим для розуміння масштабів руйнувань і розробки ефективних заходів підтримки та побудови успішного майбутнього України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На дослідженнях окремих аспектів функціонування домогосподарств зосереджували свою увагу вітчизняні та зарубіжні науковці. Наприклад, Лойко В.В., Лойко Д.М., Руденко В.С. досліджують економічний розвиток домогосподарств України як складову економічної безпеки національної економіки [2]. Лопушняк Г.С., Шандар А.М. визначають джерела і напрями інвестування домогосподарств в Україні, аналізують масштаби та сучасні тренди інвестиційної активності домогосподарств України [3]. Тимоць М.В., обґрунтовуючи роль фінансових ресурсів населення у фінансовій системі держави, доводить, що на фінансовий потенціал населення впливає не тільки розмір доходів, але й рівень їх використання [7]. Чабан Г.В. описує фактори, що впливають на стан доходів та видатків вітчизняних домогосподарств [8]. Слюсар Є.В. аналізує соціально-демографічні проблеми розвитку домогосподарств в Україні, порівнюючи з міжнародним досвідом вирішення аналогічних проблем, зокрема, в ФРН [6].

Попри значну теоретичну й практичну цінність праць цих науковців, залишається недостатньо вивченою проблема забезпечення збалансованого розвитку домогосподарств, а саме, в умовах воєнного стану.

Метою статті є дослідження соціально-економічного стану домогосподарств України в умовах воєнного стану. Дослідження спрямоване на ідентифікацію ключових тенденцій та проблем, з якими стикаються вітчизняні домогосподарства в сучасних реаліях повномасштабної війни з рф.

На реалізацію поставленої мети орієнтовані наступні завдання дослідження: проаналізувати динаміку економічної активності вітчизняних домогосподарств; відстежити динаміку і визначити тенденцію зміни реальних доходів домогосподарств; узагальнити результати самооцінки домогосподарствами купівельної спроможності їхніх доходів; проаналізувати рівень фінансової підтримки домогосподарств з боку держави через соціальні програми.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно з нормами законодавства, основним джерелом інформації про соціально-демографічні характеристики домогосподарств України є переписи населення, які періодично здійснюють органи державної статистики. У періоди між переписами дані про склад домогосподарств та їхні інші характеристики збираються за допомогою вибіркового обстеження умов життя домогосподарств. На замовлення Міністерства соціальної політики України за фінансової підтримки Дитячого фонду ООН

(ЮНІСЕФ) та Федерального міністерства економічного співробітництва і розвитку Німеччини (BMZ) через державний банк розвитку KfW у грудні 2023 року – лютому 2024 року Інститутом демографії та проблем якості життя НАН України та Українським центром соціальних реформ було проведено загальнодержавне вибіркове обстеження соціально-економічного стану домогосподарств (ОСЕСД).

Звіт з результатами цього вибіркового обстеження, доповнений даними Державної служби статистики за 2021–2023 роки, є інформаційною базою нашого дослідження.

Середній розмір домогосподарств по Україні в цілому – 2,3 особи, домогосподарств зі статусом «ВПО» – 2,5 особи. Частка домогосподарств з дітьми по Україні в цілому – 26,9%, у домогосподарствах ВПО – 35,8% (рис.1).

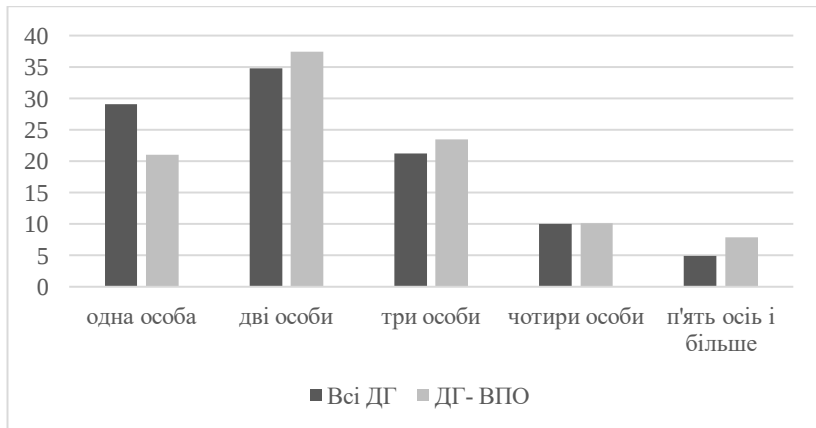


Рис. 1. Розподіл домогосподарств залежно від кількості осіб у їх складі, %, розроблено на основі [4; 5]

Аналіз економічної активності домогосподарств є необхідним інструментом для розуміння сучасних економічних процесів в Україні, зокрема розробки ефективних стратегій розвитку домогосподарств і прогнозування майбутніх тенденцій (табл. 1).

Отже, аналізуючи дані табл. 1, слід відзначити, що динаміка економічно активності опитаних домогосподарств продовж 2021–2023 років мала стійку тенденцію до постійного зниження. Динамічне зниження рівня економічно активного населення відбувалось при одночасному збільшенні кількості економічно неактивного населення.

Кількість безробітних демонструє іншу динаміку: зростання у 2022 році відносно 2021 року на 85,00; і зменшення на 18,92% у 2023 році порівняно з попереднім 2022. Війна призвела до різкого скорочення зайнятості серед українців, особливо серед внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Лише 52% ВПО працездатного віку мають роботу, що значно менше, ніж до війни. Найбільшими бар'єрами для працевлаштування є невідповідність вакансій навичкам, низька зарплата та дисбаланс на ринку праці [5].

Таблиця 1 – Динаміка економічної активності домогосподарств

Роки	Структура за економічною активністю опитаних домогосподарств, %		
	Зайняті ¹	Неактивні	Безробітні ²
2021	58,00	36,00	6,00
2022	49,20	39,70	11,10
2023	47,00	44,00	9,00
Темп зростання у 2022 р. до 2021 р.,%	84,83	110,27	185,00
Темп зростання у 2023 р. до 2021 р.,%	81,03	125,30	150,00
Темп зростання у 2023 р. до 2022 р.,%	95,53	110,83	81,08

Джерело: розроблено на основі [5]

¹До зайнятих зараховано тих, хто на питання про поточну зайнятість обирали такі відповіді: «Працює за наймом»; «Самозайнятий»; «Зареєстрований приватний підприємець».

²До безробітних зараховано тих, хто відповідав: «Тимчасово не працюю, але шукаю роботу».

Динаміка зміни реальних доходів вітчизняних домогосподарств, яка візуалізована на рис. 2, демонструє наступні тенденції.

Аналізуючи представлені дані, можна констатувати загальну тенденцію до незначного зростання середньомісячних реальних доходів домогосподарств в Україні за 2021–2023 роки. Для оцінки реального зростання доходів необхідно порівнювати їх із темпами інфляції. Традиційно домогосподарства з дітьми мають вищий рівень доходів порівняно з домогосподарствами без дітей. Це пов'язано з більшою кількістю працездатних членів сім'ї, а також з державними програмами підтримки сімей з дітьми.

Місце проживання залишається одним з найважливіших факторів, що впливають на рівень доходів. Міські жителі традиційно мають вищі доходи, ніж сільські. Зростання розриву між містом і селом у 2023 році свідчить про поглиблення регіональної нерівності.

Це пов'язано з різним рівнем розвитку інфраструктури, доступністю робочих місць та іншими факторами. Так, міста мають кращу транспортну інфраструктуру, доступ до комунальних послуг, медичних закладів та освітніх установ, що підвищує якість життя та продуктивність праці.

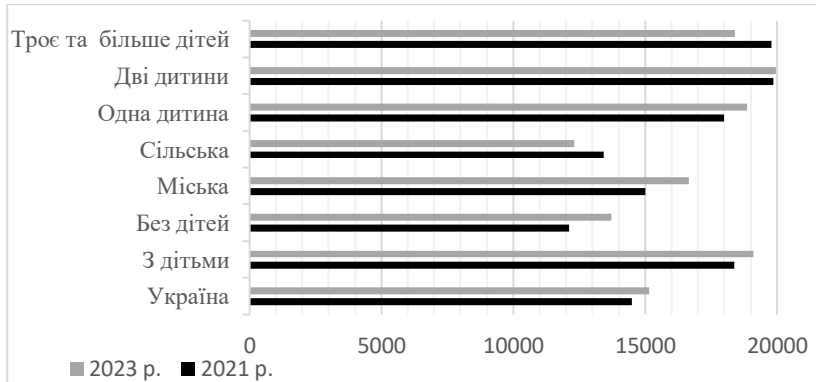


Рис. 2. Зміна реальних доходів українських домогосподарств за 2021–2023 рр., грн на особу (у співставних цінах 2021 року), побудовано на основі [5]

Аналізуючи структуру доходів домогосподарств за 2021–2023 роки, можна виявити значні зміни. Зокрема, спостерігається стійка тенденція до збільшення використання заощаджень та позик як джерела фінансування базових потреб. У 2023 році їхня частка в загальному обсязі доходів зросла до 5,6%, що більш ніж у чотири рази перевищує показник 2021 року (1,3%). Особливо помітною ця тенденція є в багатодітних сім'ях, де частка заощаджень та позик досягла 16,8%.

Паралельно з цим, відбулося скорочення частки пенсій, стипендій та державних соціальних допомог у загальній структурі доходів. Якщо у 2021 році ця частка становила 19,8%, то у 2023 році вона знизилася до 15,5%. Найбільш помітним це скорочення було в багатодітних сім'ях, де частка соціальних виплат знизилася до 19,3%. Частка оплати була основною статтею доходів як у 2021, так і у 2023 році: 59,8% та 61,7% відповідно (табл. 2).

Окрім об'єктивних показників, важливо враховувати також суб'єктивну оцінку доходів домогосподарств, адже загальні статистичні дані не завжди відображають об'єктивну реальність.

**Таблиця 2 – Структура доходів та нерівність за доходами
(Джині-коефіцієнт)**

Категорії доходів	Структура загальних доходів		Внесок кожного компонента у Джині-коефіцієнт, %
	2021 р.	2023 р.	
Оплата праці	59,8	61,7	67,2
Пенсії	11,0	12,0	0,2
Дохід від підприємницької діяльності	5,7	6,4	11,4
Допомоги (від державних та недержавних установ, але без допомоги родичів), у тому числі:	9,9	4,0	1,6
- ВПО	0,3	0,8	0,1
- на дітей	0,2	0,9	0,3
- малозабезпеченим сім'ям	0,1	0,2	– 0,1
- інші допомоги, в т.ч. від недержавних організацій	0,8	1,2	1,0
Грошовий дохід від особистого господарства	2,5	1,7	1,1
Грошова допомога від родичів та знайомих	3,2	3,1	3,4
Житлові субсидії	0,1	0,1	0,2
Соціальні пільги	0,3	0,5	0,0
Доходи від власності	1,2	3,3	5,4
Інші доходи	6,3	7,2	9,5
Загальні доходи	100,0	100,0	-
Джині за доходами	-	-	100,0

Джерело: розроблено на основі [5]

Незважаючи на воєнні дії, українці демонструють вражаючу стійкість. Результати опитування свідчать про те, що хоча більшість домогосподарств відчуває фінансові труднощі, їхня самооцінка якості життя виявилась значно вищою, ніж можна було очікувати. Більше третини опитаних зазначили, що їхніх доходів вистачає лише на харчування, а понад 12% зізнались, що навіть цього не можуть собі дозволити (рис. 3). Проте, понад 40% опитаних відчувають, що їхні доходи повністю задовольняють поточні потреби.

Одним із найважливіших показників погіршення добробуту населення є рівень бідності. Війна призвела до значного зростання частки українців, які живуть за межею бідності. Якщо у 2021 році кожен третій українець мав дохід нижчий за фактичний прожитковий

мінімум, то у 2023 році цей показник зріс до майже 38%. Це свідчить про те, що доходи більшості населення значно скоротилися, а розрив між багатими і бідними став ще більшим.

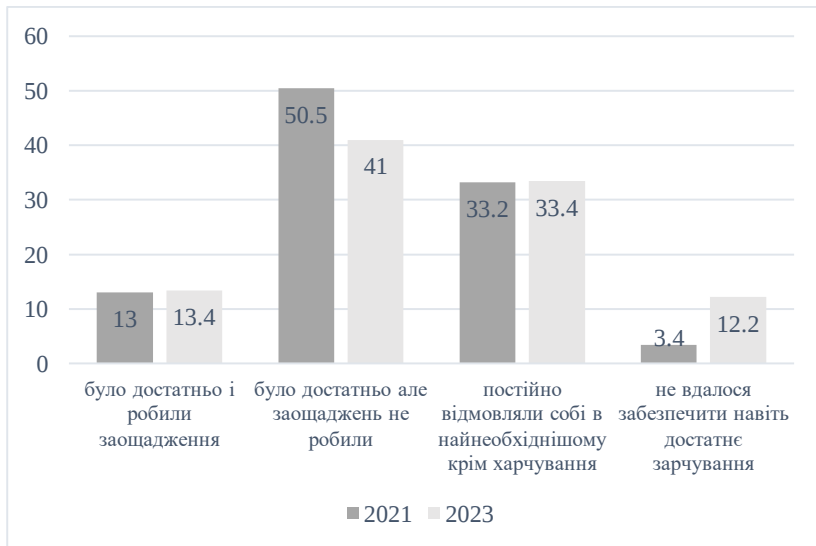


Рис. 3. Самооцінка купівельної спроможності доходів у 2021 та 2023 роках, розроблено на основі [5]

Хоча офіційна статистика демонструє незначну частку бідного населення, розрахунки за фактичним прожитковим мінімумом показують значно гіршу ситуацію. Це свідчить про те, що законодавчо встановлений прожитковий мінімум не відображає реальних потреб населення і не є адекватним інструментом для оцінки рівня бідності.

Дані Державної служби статистики України (табл. 3) вказують на те, що більше 21% всіх домогосподарств в Україні отримують хоча б один вид соціальної допомоги, що свідчить про значний рівень соціальної незахищеності частини населення.

Оскільки домогосподарства з дітьми мають більш високу частку отримувачів соціальної допомоги (28%), що підтверджує необхідність додаткової підтримки сімей з дітьми, робимо висновок, що домогосподарства з дітьми є найбільш вразливі.

Важливим джерелом доходів домогосподарств в Україні є соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти, до яких відносять пенсії, стипендії, пільги, субсидії та компенсаційні виплати, надані готівкою [1].

Таблиця 3 – Питома вага домогосподарств-реципієнтів основних програм соціальної підтримки у 2023 році, %

Соціальна програма	Україна	Домогосподарства з дітьми
Питома вага домогосподарств-реципієнтів хоча б одного виду соціальної допомоги	21,7	28,0
Державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям	1,4	2,6
Допомога внутрішньо переміщеним особам	4,0	5,0
Житлова субсидія	5,5	2,9
Пільги та компенсаційні виплати особам з інвалідності, ветеранам війни та праці тощо	3,5	3,1
Державна соціальна допомога на догляд	1,6	2,2
Інші виплати	2,2	3,2

Джерело: розроблено на основі [4,5]

Державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям та допомога ВПО – основні види допомоги, вони мають найбільшу питому вагу серед усіх домогосподарств, що отримують соціальну підтримку. Це свідчить про актуальність цих програм в умовах економічної кризи та військового конфлікту. Житлова субсидія є одним з найбільш поширених видів допомоги серед усіх домогосподарств, тоді як серед домогосподарств з дітьми її частка менша. Це може бути пов'язано з різними факторами, такими як розмір житла, кількість споживачів комунальних послуг тощо [6].

Пільги та компенсаційні виплати особам з інвалідністю та ветеранам мають стабільну частку. Цей вид допомоги є важливим для забезпечення соціальної захищеності вразливих категорій населення. Інші виплати мають незначну питому вагу.

Ця категорія включає в себе різноманітні види допомоги, які не відносяться до основних. Їх частка в загальному обсязі соціальних виплат є відносно невеликою.

Для того, щоб допомогти українцям подолати цей складний період, необхідно впровадити комплекс заходів, спрямованих на підтримку їхнього фінансового стану та забезпечення базових потреб, а саме: збільшення розмірів соціальних допомог, пенсій, стипендій та інших видів державної допомоги; розширення програм перекваліфікації, створення нових робочих місць, надання фінансової допомоги на час пошуку роботи; надання кредитів на пільгових умовах, відстрочення сплати податків та зборів, спрощення процедур реєстрації бізнесу; надання тимчасового житла для внутрішньо переміщених осіб, допомога у відновленні зруйнованого житла.

Висновки. Війна призвела до значного збільшення безробіття, особливо серед внутрішньо переміщених осіб. Економічна активність домогосподарств постійно знижується. Домогосподарства все частіше застосовують економічні стратегії адаптації до труднощів, як-от витрачання заощаджень та залучення кредитних коштів для задоволення базових потреб.

Незважаючи на значні фінансові труднощі, багато опитаних оцінюють свою якість життя вище, ніж очікувалося. Програми соціальної допомоги для малозабезпечених сімей та ВПО є надзвичайно актуальними в умовах кризи. Для ефективної підтримки населення в умовах війни необхідний комплексний підхід, який включає як фінансову допомогу, так і соціальну підтримку. Це передбачає збільшення соціальних виплат, створення нових робочих місць, забезпечення житлом ВПО та інші заходи.

Дослідження стану домогосподарств під час війни може допомогти ідентифікувати найбільш вразливі групи населення, їхні потреби та проблеми. Отримані результати можуть бути використані для комплексного аналізу динаміки реальних доходів домогосподарств, що дозволить не лише прогнозувати майбутні тенденції, але й оцінити їхній вплив на різні аспекти життя населення, такі як споживання, заощадження та інвестиції.

Список джерел інформації / References

1. Завадських Г.М., Тебенко В.М., Лисак О.І. Статистичний аналіз доходів і витрат домогосподарств. *Бізнес-навігатор*. 2023. № 1(71). С. 35–42.
Zavadskykh, H.M., Tebenko, V.M., Lysak, O.I. (2023). Statystychnyi analiz dokhodiv i vytrat domohospodarstv [Statistical analysis of household incomes and expenses]. *Biznes-navihator – Business navigator*, 1(71), 35-42 [in Ukrainian].
2. Лойко В.В., Лойко Д.М., Руденко В.С. Розвиток домогосподарств України як складової економічної безпеки національної економіки. *Агросвіт*. 2020. № 13–14. С. 4–11. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.13-14.4.
Loiko, V.V., Loiko, D.M., Rudenko, V.S. (2020). Rozvytok domohospodarstv Ukrainy yak skladovoi ekonomichnoi bezpeky natsionalnoi ekonomiky [Development of Ukrainian households as a component of economic security of the national economy]. *Ahrosvit – Agroworld*, 13-14, 4-11. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.13-14.4 [in Ukrainian].
3. Лопушняк Г.С., Шандар А.М. Інвестиції домогосподарств України: аналіз динаміки та виклики в умовах нової соціоекономічної реальності. *Актуальні проблеми економіки*. 2020. № 9 (231). С. 106–115.
Lopushniak, H.S., Shandar, A.M. (2020). Investytsii domohospodarstv Ukrainy: analiz dynamiky ta vyklyky v umovakh novoi sotsioekonomichnoi realnosti Aktualni problemy ekonomiky – Actual problems of the economy, 9 (231), 106-115 [in Ukrainian].

4. Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України у 2022 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств): статистичний збірник. Київ: Державна служба статистики України, 2022. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/07/sdhd_22.pdf#page=5.07.

Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (2022). Sotsialno-demohrafichni kharakterystyky domohospodarstv Ukrainy u 2022 rotsi (za danymy vybirkovoho obstezhennia umov zhyttia domohospodarstv): statystychnyi zbirnyk. Kyiv. Retrieved from: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/07/sdhd_22.pdf#page=5.07 [in Ukrainian].

5. Соціально-економічний стан домогосподарств України (за результатами загальнодержавного вибіркового обстеження соціально-економічного стану домогосподарств (ОЕСД), проведеного у грудні 2023 року – лютому 2024 року). Київ: Інститут демографії та проблем якості життя НАН України та Український центр соціальних реформ. 2024. 43 с.

Instytut demohrafii ta problem yakosti zhyttia NAN Ukrainy ta Ukrainyskyi tsentr sotsialnykh reform. (2024). Sotsialno-ekonomichni stan domohospodarstv Ukrainy (za rezultatamy zahalnodержavnoho vybirkovoho obstezhennia sotsialno-ekonomichnoho stanu domohospodarstv (OSED), provedenoho u hrudni 2023 roku – liutomu 2024 roku), Kyiv [in Ukrainian].

6. Слюсар Є.В. Фінансові аспекти вирішення соціально-демографічних проблем розвитку домогосподарств: німецький досвід. *Економіка, управління та адміністрування*. 2024. № 2(108), 183–189. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2024-2\(108\)-183-189](https://doi.org/10.26642/ema-2024-2(108)-183-189).

Sliusar, Ye.V. (2024). Finansovi aspekty vyrishennia sotsialno-demohrafichnykh problem rozvytku domohospodarstv: nimetskyi dosvid [Financial aspects of solving socio-demographic problems of household development: the German experience]. *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia – Economy, management and administration*, 2(108), 183–189. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2024-2\(108\)-183-189](https://doi.org/10.26642/ema-2024-2(108)-183-189) [in Ukrainian].

7. Тимоць М.В. Фінансові ресурси домогосподарств як джерело фінансування національної економіки. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2020. Вип. 1–2. С. 59–68.

Tymots, M.V. (2020). Finansovi resursy domohospodarstv yak dzherelo finansuvannia natsionalnoi ekonomiky [Financial resources of households as a source of funding for the national economy]. *Visnyk Chernivetskoho torhovelno-ekonomichnoho instytutu. Ekonomichni nauky – Bulletin of the Chernivtsi Trade and Economic Institute. Economic sciences*, 1-2, 59-68 [in Ukrainian].

8. Чабан Г.В. Вплив на соціально-економічний розвиток України домогосподарств країни. *Економіка та суспільство*. 2017. Вип. 12. С. 159–162.

Chaban, H.V. (2017). Vplyv na sotsialno-ekonomichni rozvytok Ukrainy domohospodarstv krainy [Influence on the socio-economic development of Ukraine. households of the country]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, 12, 159-162 [in Ukrainian].

Завадських Ганна Миколаївна, канд. екон. наук, доц., доцент кафедри економіки і бізнесу Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного; hannaz2208@gmail.com.

Zavadskykh Hanna, Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics and Business, Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University; hannaz2208@gmail.com.

УДК 631.1:334 [658.152]

ПЕРЕДУМОВИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ESG-СТРАТЕГІЇ АГРАРНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

О.В. Жегус, І.М. Коротков

У статті узагальнено передумови імплементації ESG-стратегії аграрними підприємствами в Україні, ключовими з яких визначено глобальні тренди сталого розвитку у світі, а також внутрішні українські економічні, політико-правові, соціальні, екологічні, науково-технічні та культурні передумови. Запропоновано практичний інструментарій розробки стратегії імплементації ESG-принципів у практику агропідприємств для забезпечення їх швидкого повоєнного відновлення та розвитку.

Ключові слова: аграрний сектор, ESG-стратегія, стійкість, сталий розвиток, адаптація, розвиток.

PREREQUISITES FOR THE IMPLEMENTATION OF THE ESG-STRATEGY AGRICULTURAL ENTERPRISES

O. Zhehus, I. Korotkov

ESG values have transformed into strategic priorities for companies striving to adhere to the principles of Sustainable Development and aiming to be responsible, resilient, and progressive. This transformation is especially critical for agribusinesses in Ukraine, which face numerous challenges due to ongoing military aggression and must ensure their survival and sustainability. It is imperative to replace conservative management models and outdated agricultural technologies with modern approaches. A management framework based on three primary components – environmental (E), social (S), and corporate governance (G) – is essential for addressing contemporary challenges.

It has been established that the key prerequisites for implementing ESG strategies in agribusiness include global trends in Sustainable Development and domestic Ukrainian factors such as economic, political-legal, social, ecological, scientific-technical, and cultural conditions. The necessity of implementing ESG strategies stems from the economic benefits they provide to agribusinesses,

ОБЛІК І ФІНАНСИ

Кирильсва Л.О., Наумова Т.А., Акімова Н.С.	218
Фандрайзингова діяльність підприємств (установ): організаційно-обліковий аспект	6
Литвинов Є.А.	
Імплементація SDG у систему фінансової архітектури соціально відповідального підприємства	19
Горох О.В., Литвинов А.І., Остапенко Р.М., Котельнікова О.О.	
Управління та оптимізація грошових надходжень від інвестиційної діяльності й перспективи розвитку ринку інвестицій в Україні	27
Горох О.В., Остапенко Р.М., Осипова С.К.	
цифрова трансформація інноваційно-інвестиційного розвитку підприємництва при виборі сучасних бізнес-моделей	39
Горошанська О.О., Кашена Н.Б.	
методичний підхід до комплексного оцінювання ефективності електронного бізнесу	50

ЕКОНОМІКА БІЗНЕСУ

Величко К.Ю.	
Економічна дипломатія України в умовах війни	64
Білоусько Т.Ю.	
Зміцнення конкурентних позицій України на міжнародних ринках	76
Завадських Г.М.	
Соціально-економічний стан домогосподарств України в умовах війни	88
Жегус О.В., Коротков І.М.	
Передумови імплементації ESG-стратегії аграрними підприємствами	99
Волосов А.М., Михайлова О.В.	
Оцінка інвестиційного клімату країни як передумова планово-проектної діяльності бізнесу	112
Павлишин М.І.	
Про організаційно-економічний механізм урядової підтримки розвитку агропромислового комплексу України	125

МЕНЕДЖМЕНТ І МАРКЕТИНГ

Пахуча Е.В., Тарасов І.Ю., Маренич В.М.	
Формування клієнтоорієнтованої стратегії розвитку операторів на ринку органічної продукції	137
Бутко Н.В.	
Розвиток екологічного виробництва та екобрендингу в сучасних умовах	149
ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА	
Карбівнича Т.В., Пенкіна Н.М., Сподар К.В., Курман С.О.	
Розвиток малих готелів в Україні: проблеми, перспективи, адаптація до нових реалій	162
Соколовська О.О., Радченко А.Е., Пашенко А.О.	
Упровадження міжнародного досвіду в розвиток винного туризму в Україні	174

ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ТОРГІВЛЯ

Летута Т.М., Сорокіна С.В., Акмен В.О., Татар Л.В., Кудряшов А.І.	191
--	-----